

Beleidsplan sociale veiligheid

De Leemstee

Inhoud

Veiligheidsplan De Leemstee	4
1. Inleiding	4
1.1 De definitie van ongewenst gedrag	4
1.2 De definitie van pesten.....	4
2. SWPBS als schoolbrede aanpak.....	5
2.1 Wat is Schoolwide Positive Behavior Support (SWPBS)?	5
2.2 De kern van de SWPBS aanpak.....	5
2.2.1 SWPBS staat voor een schoolbrede aanpak.....	5
2.2.2 Preventie staat centraal	6
2.2.3 SWPBS-scholen maken hun gedragsverwachtingen concreet, leren het gewenste gedrag aan en bekrachtigen dit gedrag systematisch.....	6
2.2.4 De SWPBS-school stuurt op data over het gedrag van de leerlingen	7
2.2.5 Er is sprake van partnerschap met ouders en de ketenpartners	7
2.2.6 PBS wordt geborgd met een kwaliteitssysteem	7
3. Onze aanpak voor fysieke en psychische veiligheid van leerlingen op schoolbreed niveau	7
3.1 Basiselementen die wij schoolbreed belangrijk vinden m.b.t. fysieke en psychische veiligheid zijn:	8
3.2 Hoe ziet onze preventie van ongewenst gedrag binnen SWPBS eruit?	9
3.3 De samenwerking met ouders	9
3.4 De schoolcontactpersoon (vertrouwenspersoon)	9
3.5 De coördinatie van SWPBS en pestpreventie.....	10
4. Het programma Pestpreventie SWPBS	10
4.1 De Stop – Loop – Praat routine.....	10
4.2 Actief toezicht houden	11
4.3 Procedures voor teamleden:	12
4.4 Aanpak in geval van pesten	13
4.5 Komt pesten tóch voor, dan zijn er de volgende maatregelen:	14
4.6 Consequenties bij ongewenst gedrag.....	14
5. Het gele en rode interventieniveau	15
5.1 Het gele interventieniveau	16
5.1.1 Gele interventies binnen PBS.....	17
5.1.2 Check In Check Out (CICO):	17
5.1.3 Zelfmanagement:	17
5.1.4 Denk en doe blokkades:	18

5.1.5 Met groene bouwstenen een gele interventie maken:	18
5.2 Het rode interventieniveau	18
5.2.1 Rode interventies binnen PBS	19
5.2.2 Inschakelen POBA.....	19
5.2.3 Doorverwijzen externe instanties	19
5.2.4 Inschakelen Gedragsspecialist	19
6. Het monitoren van de sociale veiligheid van onze leerlingen	19
7. Tot slot	20
Bijlage 1: stappenplan stoppen met ongewenst gedrag	21
Bijlage 2: Checklist groene basisinterventieniveau van PBS	25
Bijlage 3: Beknopte analyse: ABC.....	26
Bijlage 4: Handleiding CICO	28
Bijlage 5: Dagkaart CICO	31
Bijlage 6: Zelfmanagement:	33
Bijlage 7: Met groene PBS-bouwstenen een gele of rode interventie inzetten	36
Bijlage 8: De steungroep aanpak.....	38
Bijlage 9: Uitgebreide GFA.....	41
Bijlage 10: Escalatieplan.....	44

Veiligheidsplan De Leemstee

1. Inleiding

Op onze school proberen we voor de kinderen een 'veilig klimaat' te scheppen. Een 'veilig klimaat' waarin kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Ongewenst gedrag vormt een bedreiging voor een plezierig werk- en leefklimaat op school. Helaas komt ongewenst gedrag voor, ook bij kinderen op De Leemstee.

In dit veiligheidsplan wordt de structurele en schoolbrede aanpak voor ongewenst gedrag beschreven. In dit plan is in ieder geval opgenomen dat De Leemstee:

- a. de sociale veiligheid van leerlingen op school monitort;
- b. er zorg voor draagt dat leerlingen, leraren en ouders een beroep kunnen doen op een vertrouwenspersoon; en
- c. er zorg voor draagt dat bij een persoon tenminste de volgende taken zijn belegd:
 - het coördineren van het anti-pestbeleid, en
 - de belangenbehartiging in het kader van ongewenst gedrag.

Pesten is een vorm van ongewenst gedrag; maar onder ongewenst gedrag worden veel meer ongewenste gedragingen verstaan. We spreken daarom verderop in dit plan niet van 'pesten' maar gebruiken de term 'ongewenst gedrag'.

1.1 De definitie van ongewenst gedrag

Onder ongewenst gedrag verstaan wij alle uitingen die niet in lijn zijn met de omgangsvormen en de regels en afspraken binnen onze school. Er zijn meerdere vormen van ongewenst gedrag:

- verbaal; bijv. schelden, schreeuwen.
- fysiek; bijv. slaan, schoppen, gooien met spullen, dingen kapot maken.
- seksuele intimidatie; bijv. ongewenste aanrakingen, ongewenste toespelingen.
- discriminatie; bijv. discriminatie vanwege huidskleur, afkomst.
- respectloos gedrag; bijv. omgaan met gezag, houden aan afspraken.
- pesten; zie de definitie van pesten.

1.2 De definitie van pesten

De Wetgeving Sociale Veiligheid op school (april 2014) definieert pesten als een vorm van agressief gedrag, waarbij een betrekkelijk machteloze persoon wordt aangevallen, vernederd of buitengesloten door één of meerdere individuen. Pesten heeft drie kenmerken:

- het is intentioneel
- het vindt herhaaldelijk en over een langere periode plaats
- er is een machtsverschil tussen dader en slachtoffer.

Er is sprake van pesten wanneer iemand herhaaldelijk of een lange tijd schade ondervindt door bewust handelen van een of meerdere leerlingen. Er is hierbij een

duidelijke dadertol en een slachtofferrol. Ook de rol van de 'meelopers' of omstanders wordt bij de pestpreventie binnen SWPBS heel belangrijk gevonden.

2. SWPBS als schoolbrede aanpak

Omgaan met ongewenst gedrag vraagt om meer dan een plan beschreven in een protocol. Het vraagt om een positieve aanpak die in alle ruimtes en groepen en met regelmaat aangeboden en onderhouden wordt. School behoort een veilige plek te zijn voor alle leerlingen. Ongewenst gedrag bedreigt dit uitgangspunt. De Leemstee heeft gekozen voor een aanpak waarbij het sociaal-emotioneel leren van de hele school de hoogste prioriteit krijgt, in plaats van alleen te focussen op een anti-pestprogramma in de groep.

Wij, het schoolteam van De Leemstee, kiezen ervoor om te investeren in een stevig positief schoolsysteem, SWPBS (School Wide Positive Behavior Support), waarin ook het voorkomen van ongewenst gedrag is opgenomen. Wij zetten pas een anti-pestprogramma in wanneer SWPBS niet voldoende blijkt te zijn voor een groep.

2.1 Wat is Schoolwide Positive Behavior Support (SWPBS)?

SWPBS is een geïntegreerde, schoolbrede en preventieve aanpak, gericht op alle leerlingen. Doel van dit systeem is om een veilig en positief schoolklimaat te creëren dat alle leerlingen in staat stelt om optimaal te profiteren van het geboden onderwijs. Om dit te bereiken maakt SWPBS gebruik van een combinatie van 'evidence based' interventies en strategieën, gericht op het versterken van gewenst gedrag en op het voorkomen van probleemgedrag.

Voor verreweg de meeste leerlingen biedt deze sociale omgeving voldoende basis om zich goed te kunnen richten op de lesstof en goede vorderingen te maken. Voor de 20% leerlingen die meer nodig heeft om hetzelfde doel te bereiken, zijn er aanvullende interventies beschikbaar, op school en bij de ketenpartners in zorg. Hierbij zijn de lijnen kort en de interventies complementair aan de wijze waarop in en om school met alle leerlingen wordt gewerkt. De ouders zijn partner in het expliciteren, aanleren en bekrachtigen van het gewenste gedrag. Bij de leerlingen die meer intensieve begeleiding nodig hebben, spelen ouders een centrale rol in deze begeleiding. Deze aanpak leidt voor alle leerlingen tot meer effectieve leertijd, een grotere taakgerichtheid van de leerlingen en minder verstoringen in de klas, wat weer leidt tot betere leerprestaties.

2.2 De kern van de SWPBS aanpak

De volgende zes elementen vormen samen het hart van de SWPBS-aanpak:

2.2.1 SWPBS staat voor een schoolbrede aanpak

SWPBS-scholen werken met een geïntegreerde methodiek voor het stimuleren van gewenst gedrag op school en het creëren van een positief schoolklimaat. De vaste

onderdelen van het programma richten zich steeds op drie niveaus: de hele school, de afzonderlijke groepen en de individuele leerlingen.

SWPBS is een methodiek met een 'paraplu-functie'. Algemeen bekende preventieprogramma's en methoden met vergelijkbare uitgangspunten (zoals bijvoorbeeld Taakspel, Kanjertraining, de Vreedzame school en diverse Pestprogramma's) passen naadloos in de aanpak.

2.2.2 Preventie staat centraal

Scholen die aan de slag gaan met SWPBS voeren een preventief beleid binnen de school, gericht op het bevorderen van gewenst gedrag bij alle leerlingen. Daarnaast richt de methodiek zich op de behoeften van individuele leerlingen, met als doel alle leerlingen optimaal te laten profiteren van het geboden onderwijs.

- Onze school werkt structureel aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen. We werken met de methode 'Goed Gedaan'.
- De school staat open voor datgene wat kinderen en ouders inbrengen en aangeven rondom pesten en ongewenst gedrag.
- Er zijn 2 schoolcontactpersonen (vertrouwenspersoon) die aanspreekpunt zijn voor ouders en kinderen, wanneer het zaken betreft die ze in vertrouwen willen melden (zie ook de klachtenregeling in deze schoolgids). De schoolcontactpersonen zijn verantwoordelijk voor het zorg dragen van het anti-pestbeleid en de belangenbehartiging in het kader van ongewenst gedrag.
- De school kan een adviserende rol spelen, om ouders door te sturen naar een externe instantie ter ondersteuning van de sociale weerbaarheid en de competenties van kinderen te vergroten.
- Bij het signaleren van ongewenst gedrag onderneemt de groepsleerkracht het initiatief voor het stappenplan 'stoppen met ongewenst gedrag'.
- Leerkrachten surveilleren in de pauzes en zijn alert op ongewenst gedrag.
- Het onderwerp ongewenst gedrag en expliciet het thema pesten wordt binnen de groep regelmatig aan de orde gesteld.
- Aan het begin van het schooljaar wordt er aandacht geschonken aan de groepsvorming, middels groepsvormende activiteiten, opstellen van afspraken en omgangsregels en het opstellen van een anti-pestcontract. Ook wordt het stappenplan 'stoppen met ongewenst gedrag' besproken met de kinderen.
- Ter ondersteuning van de leerkracht is er informatie te vinden over de directe aanpak van pesten binnen de groep op de site van de Stichting School en Veiligheid, www.schoolenveiligheid.nl

2.2.3 SWPBS-scholen maken hun gedragsverwachtingen concreet, leren het gewenste gedrag aan en bekrachtigen dit gedrag systematisch

- De school stelt haar basiswaarden vast en vertaalt deze naar concreet gedrag.
- Gewenst gedrag wordt structureel aangeleerd, geoefend en herhaald.
- Gewenst gedrag wordt systematisch bekrachtigd.
- Er zijn duidelijk omschreven consequenties die volgen op het overtreden van gedragsregels.

2.2.4 De SWPBS-school stuurt op data over het gedrag van de leerlingen

De school maakt actief gebruik van systematische gegevensverzameling. Om systematisch zicht en toezicht te houden op de ontwikkeling van leerlingen en vroegtijdig te kunnen ingrijpen bij problemen, hanteert de school o.a. incidentenregistratie (IRIS schoolklimaat). Ook gebruikt de school andere data om zicht te krijgen op het SWPBS-implementatieproces.

2.2.5 Er is sprake van partnerschap met ouders en de ketenpartners

Het samenwerken met de ouders is een belangrijk onderdeel van de methodiek. De school ontwikkelt manieren om een positieve band met de ouders op te bouwen en met hen samen te werken vanuit gezamenlijke waarden en verwachtingen. Daarnaast richten SWPBS-scholen zich op korte lijnen met de zorg- en ketenpartners op het moment dat specifieke hulp nodig is voor leerlingen.

2.2.6 SWPBS wordt geborgd met een kwaliteitssysteem

Wanneer scholen werken met SWPBS is er expliciete aandacht voor het borgen van de kwaliteit van de methodiek na implementatie. Hiertoe is een systeem voor certificering van scholen ontworpen.

Op deze manier werken wij als schoolteam van De Leemstee systematisch en planmatig aan de competenties voor sociaal emotioneel leren. Het werken aan deze competenties dient schoolbreed door iedereen op school te gebeuren en niet in subgroepen of op individuele basis. Wij kiezen ervoor om binnen SWPBS te werken met de lessen pestpreventie.

3. Onze aanpak voor fysieke en psychische veiligheid van leerlingen op schoolbreed niveau

Met SWPBS hebben wij op De Leemstee het doel een positief schoolklimaat te creëren waarin alle leerlingen en volwassenen zich veilig voelen, zowel fysiek als psychisch, waardoor zij zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Wij gaan daarbij uit van de volgende waarden:

Respect – Veiligheid – Verantwoordelijkheid/Betrokkenheid

Hieruit volgen de volgende algemene gedragsverwachtingen die wij hanteren:

De matrix van gedragsverwachtingen schoolbreed

Ruimte	Respect	Veiligheid	Verantwoordelijkheid/betrokkenheid
Schoolbreed Algemeen/overal en altijd	Let op je woorden. Speel samen, iedereen hoort erbij. Luister naar elkaar. Praat zacht/stil zijn.	Handen thuis. Loop rustig. Stop, loop, praat. Laat weten waar je bent.	1 jongen 1 meisje tegelijk naar het toilet. Ga zorgvuldig met alle spullen om. Laat de ruimte netjes achter. Help elkaar. Gebruik de materialen waarvoor ze bedoeld zijn.

Lokalen	Gebruik je stille vinger. Wacht op je beurt. Stilte teken. Bas blokje	De kortste route.	Zit goed. Rustig binnenkomen. Potlood ruilsysteem. Ruim de spullen netjes op.
Gangen/Hal			Houd de hal netjes. Jassen en tassen op de kapstok. Loop door.
Trap		Loop rechts op de treden.	
Toilet			Was je handen na het toiletbezoek. Laat het toilet netjes achter.
Computerlokaal	Werk rustig.	Blijf aan je taak bij je eigen computer. Houd je aan het ICT-protocol.	Houd je aan de opdracht. Laat je werkplek netjes achter.
Schoolplein	Let op je woorden. Speel samen.	Blijf op het plein. Loop met de fiets aan de hand.	Houd je aan de pleinregels. Help elkaar. Ga op de afgesproken plek staan.
Fietsenstalling	Kijk uit voor andermans fiets.	Zet de fiets tussen de blauwe palen.	
Gymzaal/Speelzaal	Speel sportief. Stil zijn bij stilte signaal.	Wacht op de gele lijn.	Houd je aan de spelregels.
Kleedkamer			Leg je spullen netjes bij elkaar. Houd rekening met elkaar.
Keuken	Help elkaar.	Alleen met toestemming in de keuken. Koken en bakken onder begeleiding. Eerst handen wassen.	Laat de keuken netjes achter.
Binnen patio	Let op je woorden.	Glijden op je billen.	Wacht op je beurt. Ruim je spullen op.

3.1 Basiselementen die wij schoolbreed belangrijk vinden m.b.t. fysieke en psychische veiligheid zijn:

- Een schoolklimaat creëren waarin pesten door het complete team eenduidig als ongewenst gedrag wordt aangemerkt.
- Onderschrijven dat ook toeschouwers (omstanders) en 'mede-weters' een belangrijke rol in het pestproces vervullen.
- Onderkennen dat er voor zowel slachtoffer als dader hulp geboden moet worden.

3.2 Hoe ziet onze preventie van ongewenst gedrag binnen SWPBS eruit?

Met alle leerlingen en groepen nemen we de waarden en daaruit voortvloeiende gedragsverwachtingen van de school door bij de start van het schooljaar. Deze worden behalve uitvoerig besproken, ook met alle leerlingen geoefend. Zo weten de leerlingen welk gewenst gedrag van hen verwacht wordt, in welke ruimte en deze gedragsverwachtingen zijn in die ruimte ook zichtbaar. Gedurende het schooljaar wordt positief sociaal gedrag extra bekrachtigd door complimenten en het beloningssysteem; op onze school heeft elke groep een eigen beloningssysteem. Kernelement hierbij is dat alle leerlingen het verschil tussen respectvol en respectloos gedrag weten!

3.3 De samenwerking met ouders

Een goede samenwerking met ouders is een essentieel onderdeel van SWPBS en preventie van ongewenst gedrag.

Alle ouders van de leerlingen van De Leemstee worden geïnformeerd over de preventieve aanpak van ongewenst gedrag. Alle ouders worden ingelicht via ouderavonden, de nieuwsbrief, de website van de school en de schoolgids.

Daarbij krijgen zij ook advies over hoe om te gaan met pesten en ongewenst gedrag en op welke manier zij hun kind het beste kunnen benaderen.

Ouders hebben een belangrijke rol in het signaleren van pestgedrag. Wanneer zij signalen zien van pestgedrag bij hun kind (als slachtoffer dan wel dader) kunnen zij dit altijd melden bij de leerkracht van hun kind, bij de intern begeleider, de schoolcontactpersoon of directie.

Wanneer een interventie op het gebied van ongewenst gedrag nodig is zullen ouders hier altijd van op de hoogte worden gesteld. In een gesprek wordt aangegeven welke interventie ingezet wordt en worden afspraken gemaakt over de manier waarop de ouders hun kind het beste kunnen begeleiden en reageren.

- We verwachten van ouders dat zij het belang van de aandacht voor het ongewenste gedrag onderschrijven.
- Ongewenst gedrag dat buiten school om gebeurt, kan zijn weerslag hebben op de schoolse situatie. Ook in dit geval kan het besproken worden op school. Echter wanneer school er niet bij betrokken is, dan hopen we dat de betrokken ouders hun verantwoordelijkheden op zich nemen.
- Ook voor ouders is er veel ondersteunende informatie te vinden op de site www.schoolenveiligheid.nl

3.4 De schoolcontactpersoon (vertrouwenspersoon)

Wanneer ouders zorg hebben rondom hun kind kunnen zij vanzelfsprekend altijd terecht bij de groepsleerkracht. Mochten ouders in vertrouwen een gesprek willen over hun kind, kunnen zij terecht bij de schoolcontactpersonen van onze school of de directie. Ook leerlingen kunnen altijd bij deze personen terecht.

3.5 De coördinatie van SWPBS en pestpreventie

Het gehele systeem van SWPBS wordt begeleid en gecoördineerd door het PBS-team van onze school. De coördinator van deze werkgroep is, naast het coördineren van het gehele SWPBS-proces, verantwoordelijk voor het coördineren van het programma pestpreventie SWPBS van onze school zoals beschreven in dit beleidsplan. De directie van de school en de intern begeleiders zijn verantwoordelijk voor de belangenbehartiging in het kader van ongewenst gedrag.

4. Het programma Pestpreventie SWPBS

Hieronder wordt het programma pestpreventie van SWPBS uitgelegd. Voor De Leemstee geldt dat naast pestgedrag hiermee ook ander ongewenst gedrag bedoeld wordt. **In de pestpreventielessen wordt niet gesproken over pesten, maar over niet respectvol of ongewenst gedrag.**

Bij het onderdeel pestpreventie binnen SWPBS hoort een lessenserie. In Pestpreventie PBS wordt pestgedrag vergeleken met een brandende kaars. Net als de kaars zuurstof nodig heeft, heeft pestgedrag aandacht nodig om aan te houden. De pestpreventielessen sluiten naadloos aan bij de interventies op het eerste, groene niveau van de PBS-piramide, welke in het PBS-plan van onze school staan omschreven. Met deze preventieve pestaanpak leren wij alle leerlingen hoe de aandacht van pestgedrag weggehaald kan worden, door een driestappenreactie: het gebruik van een stopsignaal, weglopen en praten met een volwassene. Deze interventie wordt niet alleen aangeleerd, maar ook geoefend en bekrachtigd. In dit hoofdstuk vindt u een beschrijving van de manier waarop deze pestpreventie binnen onze school is geïmplementeerd.

Het pestpreventieprogramma PBS bestaat uit vaste lessen welke voor elke bouw zijn uitgewerkt. Hierin wordt de reactieketen 'stop, loop, praat' aangeleerd en geoefend met de hele klas. Er is daarbij aandacht voor het weghalen van de aandacht voor pesten.

De leerlingen leren ook hoe zij moeten reageren wanneer tegen hen 'Stop' gezegd wordt door een ander. Er wordt geoefend met specifieke situaties waarin deze procedure wel of juist niet gepast is.

Door veel met de leerlingen te oefenen willen wij bereiken dat de reactieketen een automatisme voor hen wordt. Voor de hogere groepen is er een extra les, specifiek gericht op pesten via de social media.

4.1 De Stop – Loop – Praat routine

Pestpreventie in het groene basisniveau van PBS gaat uit van drie stappen als reactie op pesten: 'stop', 'loop weg' en 'praat'. Met het team is afgestemd welk gebaar we daarbij hanteren.

Bij 'Stop' wordt een handgebaar gebruikt waarbij de hand op borsthoogte wordt gehouden en de vingers recht omhoog gestrekt zijn. Daarbij wordt de adem/stem laag gebracht en stevig 'Stop' gezegd.

De leerlingen leren in de pestpreventielessen hoe zij dit kunnen doen. Er wordt aandacht besteed aan stevig staan, stevig stop zeggen en het goede handgebaar.

Wanneer dit niet het gewenste effect heeft en het ongewenste gedrag doorgaat, leren we de leerlingen door te gaan naar de tweede stap: 'loop'. Daarbij is het vooral de bedoeling de aandacht voor het ongewenste gedrag weg te halen, net als de kaars waar geen zuurstof meer voor is, zodat het pestgedrag stopt. We leren de leerlingen stevig staan, met de buikademhaling, kin is recht naar voren, borst ietsje vooruit, schouders ontspannen laten hangen en armen ontspannen laten mee zwaaien. De leerling kijkt zelfverzekerd naar de ander, stapt geconcentreerd weg, blijft de ander aankijken en zodra de ander uit het gezichtsveld is, lopen ze weg.

Mocht blijken dat het ongewenste gedrag niet stopt, dan is de derde reactie: 'praat' van toepassing. De leerling gaat dan naar een volwassene toe en vraagt om hulp voor het oplossen van het probleem.

Degene die ongewenst gedrag vertoont kent deze drie stappen stop-loop-praat ook en heeft dus twee keuzemomenten om er voor te kiezen zelf te stoppen, gaat de leerling door totdat de ander leerling naar de leerkracht stapt en praat, dan is dit grensoverschrijdend gedrag.

Medeleerlingen hebben ook een verantwoordelijkheid als toeschouwer. Volgens dezelfde routine stop-loop-praat ondersteunt de toeschouwer de 'gepeste' leerling. Ook de toeschouwer kan de leerling steunen door ook 'stop' te roepen, vervolgens indien nodig met de 'gepeste leerling' mee uit de situatie te lopen en zelfs uiteindelijk mee naar de leerkracht te gaan om te praten.

De toeschouwer, de omstander, heeft een steunende rol, die in dit proces erg belangrijk is.

De woorden 'pester' en 'gepeste' zetten we hier tussen haakjes. Wij benoemen dit gedrag en degene die het uitvoert niet als zodanig. Wij hanteren het motto: 'Alles wat je aandacht geeft, groeit'. Dus als wij als leraren veelvuldig het woord pesten noemen schenken we aandacht aan **wat we juist niet willen zien**. SWPBS schenkt aandacht aan gedrag **wat we juist wel willen zien**, positief gedrag wordt daarom beloond: een goede stop-loop-praat routine, je medeleerling ondersteunen als toeschouwer, op tijd stoppen met ongewenst gedrag is op onze school een compliment waard!

4.2 Actief toezicht houden

Actief toezicht houden is binnen SWPBS een belangrijk item. In het schoolbrede PBS-plan van onze school staat beschreven hoe wij in vrije ruimtes actief toezichthouden om gewenst gedrag te laten groeien en ongewenst gedrag te verminderen en snel te stoppen. Toezichthouders spelen een belangrijke rol in de effectiviteit van het onderdeel pestpreventie binnen PBS. Als wij actief toezien op het toepassen van geleerde waarden, gedragsverwachtingen en routines door leerlingen wordt het geleerde beter geautomatiseerd in het dagelijks gedrag van de leerlingen. Alle teamleden hanteren hierbij de volgende procedures:

- Het herinneren van leerlingen om incidenten te voorkomen (geven van reminders);
- Het geregeld bekrachtigen van leerlingen die op de juiste manier reageren en zich aan de waarde respect houden;
- Het consequent reageren op meldingen van pestgedrag en het herhalen van de gedragslessen bij ongewenst gedrag.

Jaarlijks wordt een teambijeenkomst gewijd aan het herhalen aan deze afgesproken procedures.

4.3 Procedures voor teamleden:

- *Bekrachtigen van gewenst gedrag binnen Pestpreventie PBS*
Binnen de pestpreventie is het belangrijk alert te zijn op voorbeelden van goed gedrag. Door de pogingen van leerlingen bij het juist gebruiken van 'stop-loop-praat' te signaleren kunnen we ervoor zorgen dat gewenst gedrag en het inzetten van 'stop-loop-praat' een vaste gewoonte wordt. Daarnaast is het bekrachtigen van gedrag passend bij de basiswaarden en gedragsverwachtingen van onze school, zoals hierboven beschreven, een essentieel onderdeel van PBS ter voorkoming van pestgedrag. Met name leerlingen die bekend zijn met ongewenst (pest)gedrag, zijn minder geneigd een nieuwe manier van reageren uit te proberen. Vooral deze leerlingen zullen beloond moeten worden voor elke poging in de goede richting.
- *Het geven van reminders aan leerlingen om incidenten te voorkomen*
Het is van belang dat leerlingen die nog moeite hebben met de stop-loop-praatroutine er tussendoor aan herinnerd worden welke reactie van hen verwacht wordt. Dit geldt zowel voor degene die ongewenst gedrag vertoont als degene die last heeft van ongewenst gedrag van de ander. Aan het begin van niet-klasgebonden situaties (pauzes en dergelijke) herinnert de leerkracht deze leerlingen aan hoe hij of zij moet reageren op niet respectvol gedrag of hoe hij of zij moet reageren op een stopsignaal. Aan het einde van deze vrije situatie praat de leerkracht weer kort met deze leerlingen om te bevragen hoe het ging en te bekrachtigen voor wat gelukt is.
- *Reageren op meldingen van pestgedrag*
Wanneer door leerkrachten gesignaleerd wordt dat leerlingen zich niet aan de schoolafspraken houden wordt hier direct en consequent op gereageerd volgens de reactieprocedure pestpreventie. Zoveel mogelijk wordt geprobeerd hiermee incidenten te voorkomen.

De volgende specifieke manier van reageren wordt schoolbreed ingezet:

Stap 1: Bekrchtig de leerling voor het melden van het ongewenste gedrag ('Ik ben blij dat je het mij verteld hebt'.)

Stap 2: Vraag naar wie, waar en wanneer.

Stap 3: Zorg voor de veiligheid van de leerling.

- Gaat het ongewenste gedrag nog steeds door?
- Loopt de leerling die dit meldt risico?

- Is hij of zij bang voor wraak?
- Wat heeft de leerling nodig om zich veilig te voelen?
- Hoe ernstig is de situatie?

Stap 4: Vraag aan de leerling: 'Heb je tegen de pester 'stop' gezegd?' (Zo ja, geef de leerling een compliment voor het op de juiste wijze reageren.)

Stap 5: Vraag de leerling: 'Ben je weggelopen van het ongewenste gedrag?' (Zo ja, geef de leerling een compliment voor het op de juiste wijze reageren.)

Wanneer de melder de stop en / of looproutine niet gedaan blijkt te hebben wordt extra geoefend met de leerling.

De volwassene gaat onderstaande interactie aan met degene die ongewenst (pest)gedrag heeft vertoond tegen een andere leerling:

Stap 1: Geef de leerling eerst een positieve reactie voor het willen bespreken van het pestgedrag (bijvoorbeeld: 'Bedankt dat je er met mij over wilt praten'.)

Stap 2: Vraag: 'Heeft..... tegen jou gezegd dat je moest stoppen'?

- Zo ja: 'Hoe heb je daarop gereageerd'?
- Zo nee: Met degene die het ongewenste gedrag heeft gemeld wordt de driestappenreactie in deze situatie nog eens geoefend.

Stap 3: Vraag: 'Liep weg'?

- Zo ja: 'Hoe heb je daarop gereageerd'?
- Zo nee: Met degene die het ongewenste gedrag heeft gemeld wordt de driestappenreactie in deze situatie nog eens geoefend.

Vervolgens wordt de driestappenreactie extra geoefend. Hoe vaak dit geoefend moet worden, hangt af van de ernst en de frequentie van het pestgedrag.

4.4 Aanpak in geval van pesten

Wanneer zich op school pesten voordoet, hanteren wij een eenduidige aanpak gericht op alle betrokken partijen. Deze aanpak is voor alle leerlingen transparant, ook al blijkt dit voor de meeste leerlingen gedurende hun hele schoolloopbaan nooit nodig te zijn. Belangrijk in de aanpak van het pesten vinden wij het dat er verbinding blijft bestaan tussen alle betrokkenen. Daartoe stellen wij ouders meteen op de hoogte bij een eerste pestincident. Wij registreren pesten, net als elk ander ongewenst gedrag, in onze incidentenregistratiesysteem (IRIS Schoolklimaat).

Wij willen vermijden dat leerlingen ingedeeld worden in groepen: pesters, meelopers of slachtoffers. Wij wijzen deze leerlingen niet af, alleen het ongewenst gedrag dat bij pesten hoort wijzen wij af. Onze pedagogische aanpak is een oplossingsgerichte aanpak waarbij het positief aandacht geven aan álle leerlingen centraal staat. Een basisbehoefte van alle leerlingen is de behoefte erbij te horen. Daarom wordt er binnen SWPBS op De Leemstee veel aandacht besteed aan de groepsvorming en het klasklimaat.

4.5 Komt pesten tóch voor, dan zijn er de volgende maatregelen:

- Wanneer pestgedrag zich voordoet op het schoolplein of in een andere algemene ruimte van de school, geeft de pleindienst of toezichthouder dit door aan de groepsleerkracht van de betreffende leerling(en) en noteert dit incident in het registratiesysteem. Deze incidentenregistratie is beveiligd en op verzoek door de ouders in te zien. Ook nemen de leerkrachten vroegtijdig contact op met ouders bij incidenten;
- Leerling vult een 'oepsblad' in (dit is onderdeel van het stappenplan stoppen met ongewenst gedrag).
- Het stappenplan stoppen met ongewenst gedrag gaat in.
- De leerkracht herhaalt de gedragslessen van de stop-loop-praatreactie met de leerlingen;
- De leerkracht geeft de leerlingen reminders voor iedere vrije situatie de week volgend op het incident;
- Voor de leerling(en) die herhaaldelijk blijven opvallen in de incidentenregistratie, wordt een gedragsfunctieanalyse gemaakt. Vervolgens wordt een plan van aanpak bepaald, gericht op het veranderen van de functie van het gedrag en het versterken van de sociale vaardigheden (een gele of rode interventie binnen SWPBS).
- Wanneer er sprake is van pesten binnen een groep en de groene basis van de reactieketen biedt onvoldoende uitkomst, dan kan gekozen worden voor een Steungroepaanpak (bijlage 8). Bij deze oplossingsgerichte Steungroepaanpak worden ook medeleerlingen ingezet om de fysieke en psychische veiligheid van de gepeste leerling te ondersteunen. Pesten wordt door de Steungroepaanpak op een, voor alle betrokkenen, veilige manier opgelost. Tevens leert deze aanpak de leerlingen om op een andere manier om te gaan met conflicten. Uitgangspunt hierbij is dat het versterken van de gehele groep op sociaal gebied beter helpt dan straffen.
- Een herstelgesprek: Bij een (ernstig) pestincident kan een herstelgesprek nodig zijn. Kern van het herstellen is het feit dat pesten iets beschadigt, relationeel en/of materieel. Het biedt de 'pester' de kans de schade te herstellen. En er worden sluitende afspraken gemaakt om pesten voor de toekomst te voorkomen. Een herstelgesprek kan ook plaatsvinden nadat er een consequentie is uitgedeeld.

4.6 Consequenties bij ongewenst gedrag

Jonge kind (groep 1 t/m 3)

Consequenties van klein naar groot

Uit de kring/situatie

Andere opdracht

Time out

Time out + ouders op gesprek

Oude kind (groep 4 t/m 8)

Kleine consequenties

Time out (afkoelen)

Extra werk/ander werk

Positieve strafregels

Gesprek met kind

Grote consequenties

Nablijven en kind belt ouders (+ stoppen met ongewenst gedrag blad)

Time out buiten de klas (+ stoppen met ongewenst gedrag blad)

Verlies privilege/leuke activiteit (+ stoppen met ongewenst gedrag blad)

Uitzonderlijke consequentie

Contact met ouders en kind

Verwijdering naar de directeur

5. Het gele en rode interventieniveau

Leerlingen die opvallen door onze data-registratie kunnen op De Leemstee in aanmerking komen voor een intensieve of zeer intensieve interventie om ongewenst gedrag om te buigen en positieve gedragsvaardigheden te leren en sociale vaardigheden te vergroten. Leerlingen die hiervoor in aanmerking komen zijn leerlingen die drie keer in één maand tijd geregistreerd zijn en/of leerlingen die 6 keer een registratie hebben gehad gedurende een langere periode.

Voordat leerlingen intensieve of zeer intensieve interventies krijgen aangeboden wordt altijd eerst gekeken of het groene basisinterventieniveau van PBS gewaarborgd is in de groep. Dit wordt gedaan a.d.h.v. de checklist groene basisniveau (bijlage 2).

De indicaties bij de interventies zijn gekoppeld aan concrete datagegevens. Data die hierbij gebruikt wordt is:

- gegevens uit incidentenregistratie Iris,
- leerlingvolgsysteemgegevens Cito en/ of methodetoetsen
- Zien
- Veiligheidsmonitor

Maandelijks wordt door de datamanagers van het PBS-team een data-analyse overzicht gemaakt op schoolniveau, groepsniveau en leerlingniveau. De data-analyse wordt maandelijks besproken in het zorgoverleg (directie en IB-ers) en wordt gedeeld met het PBS-team tijdens de PBS vergadering en dit wordt kenbaar gemaakt aan het team middels de teamsite en zo nodig besproken in de vergaderingen.

De directeur/ib-er bekijkt de leerlingendata in Iris/ParnasSys wekelijks om te signaleren of er leerlingen zijn die meerdere incidenten in korte tijd hebben gehad. Mogelijke vragen rondom wel/niet ondernomen acties of andere opvallendheden, worden aan de betreffende leerkracht(en) gesteld door de directeur/ib-er, hierbij

wordt de groene checklist (bijlage 2) ook gebruikt. Ook maakt de leerkracht een beknopt A-B-C schema (bijlage 3).

De interventies die worden geboden op het intensieve gele interventieniveau van PBS sluiten zoveel mogelijk aan bij de uitgangspunten van PBS en de groene basis van de school:

Dat betekent dat de interventies:

1. Schoolbreed zijn
2. Aansluiten bij de basiswaarden en gedragsverwachtingen van de school
3. Dat zij gericht zijn op het aanleren en bekrachtigen van gedrag
4. Dat zij aansluiten bij de functies van gedrag
5. Dat zij het hele jaar door beschikbaar zijn
6. Dat leerlingen er snel in toe kunnen treden (binnen een week)
7. Dat zij eenduidig geïmplementeerd zijn
8. Dat er datagegevens van de interventie worden bijgehouden om het proces te monitoren en effect te meten
9. Dat de interventies weinig aanpassingen vereisen en minimale tijd en inzet van de leraar
10. Dat vereiste vaardigheden gemakkelijk kunnen worden geleerd

5.1 Het gele interventieniveau

Een gele interventie: volgt na stap 4 van het stappenplan gedrag en/of wanneer een leerling 3 (of meer) (grote) gedragsincidenten heeft gehad binnen een maand en/of 6 (of meer) registraties gedurende een langere periode.

- De leerkracht vult een ABC schema (bijlage 3) in om de functie van het probleem gedrag in kaart te brengen.
- Vervolgens wordt er één van de volgende interventies gekozen:
 - Check in Check Out
 - Zelfmanagement
 - Denk en doe blokkades
 - Met groene bouwstenen een gele interventie maken
 - Inschakelen gedragsspecialist: voor intensieve gedragsondersteuning, SOVA training, teken je gesprek, beertjes aanpak, Meichenbaum.

Bovenstaande wordt vastgelegd in Parnassys. De interventie is gericht op het veranderen van de functie van het gedrag en het versterken van de sociale vaardigheden (een gele of rode interventie binnen SWPBS).

- Mogelijk wordt er een gedragsprotocol toegevoegd.
- Bovenstaande wordt in een gesprek met ouders, leerling (midden/bovenbouw) en evt. ib-er uitgelegd. Er wordt uitleg gegeven over de gekozen aanpak en/of gedragsprotocol. Ouders en leerling ondertekenen dit.

5.1.1 Gele interventies binnen PBS

De gele interventies die op De Leemstee kunnen worden ingezet zijn:

- Check In Check Out
- Zelfmanagement
- Denk en doe blokkades
- Met groene bouwstenen een gele interventie maken
- Gedragsspecialist inschakelen

Beschrijving van de gele interventies

5.1.2 Check In Check Out (CICO):

Deze interventie is met name geschikt voor leerlingen waarbij de functie van het probleemgedrag aandachtvragen van volwassenen en/ of leeftijdgenoten is. Met dit systeem krijgt de leerling veelvuldig expliciete en geplande aandacht van de leerkracht. Deze aandacht bestaat uit ondersteuning en bekrachtiging van gedrag (bijvoorbeeld complimenten voor gewenst gedrag, feedback op en uitleg over eventueel ongewenst gedrag).

De inzet van dit systeem is altijd gericht op een snelle overgang naar zelfmanagement en zelfsturend gedrag. Bij deze interventies werken ouders, leerling en school samen (zie handleiding CICO bijlage 4).

De CICO levert data op over deze specifieke leerling: zijn er vaste tijdsperiodes in de dag of week waarin deze leerling het moeilijk heeft?

Vooraf aan de CICO volgt er een gesprek met de ouders, waarbij de leerkracht en evt. de ib-er aanwezig is.

De gedragsspecialist wordt ingezet om de CICO uit te leggen aan de leerling. De leerkracht gaat hier dagelijks mee aan het werk en houdt ook de dagkaart van de CICO bij. De leerkracht en de gedragsspecialist monitoren de interventie wekelijks. De ouders geven dagelijks positieve feedback n.a.v. van de CICO kaart die mee naar huis gaat (zie bijlage 5).

Aan het einde van de interventie volgt er een gesprek met de ouders, leerling, leerkracht, (gedragsspecialist) en ib-er.

5.1.3 Zelfmanagement:

Zelfmanagement is het beheersen van je gedachten, gevoelens en overtuigingen. Een leerling die over zelfmanagement beschikt, is in staat problemen te herkennen, alternatief gedrag te bedenken en bekrachtigingen/beloningen te herkennen waardoor het gedrag kan veranderen.

Zelfmanagement van de leerling kan de hulp van een volwassene bij het beheersen van het gedrag vervangen; hierdoor vermindert het aantal conflicten tussen leerkracht en leerling.

Zelfmanagement bevordert zelfstandigheid en leert de leerling positief sociaal gedrag. En ten slotte kan zelfmanagement het aantal interacties in de klas tijdens routinebezigheden verminderen en taak- en werkhouding verbeteren.

Het aanleren van zelfmanagement kent vier componenten (zie bijlage 6):

1. Het eigen gedrag monitoren
2. Het eigen gedrag noteren

3. Het eigen gedrag evalueren
4. Het eigen gedrag bekrachtigen

Voorafgaand aan de interventie vindt er een gesprek plaats tussen ouders, leerkracht, ib-er, (leerling) waarbij uitgelegd wordt wat de interventie zelfmanagement inhoudt. De gedragsspecialist wordt ingezet om de interventie zelfmanagement uit te leggen aan de leering. De leerkracht gaat hiermee in de groep aan de slag.

Aan het einde van de interventie volgt er een gesprek met de ouders, leerling, leerkracht, (gedragsspecialist) en ib-er.

5.1.4 Denk en doe blokkades:

Wanneer er wordt gewerkt met denk en doe blokkades wordt een combinatie ingezet van teken je gesprek en het thema denk en doe blokkades. Hierbij is er aandacht voor oké (groen) gedrag en niet oké (rood) gedrag. Daarnaast is er ook oranje gedrag, dit is het gedrag dat balanceert tussen groen en rood. Samen met de leerling wordt inzichtelijk gemaakt welk gedrag hij/zij laat zien in vervelende of lastige situaties. Daarna wordt dit gedrag verdeeld in groen, oranje of rood gedrag. Er wordt ook gekeken naar andere mogelijke gedragingen die de leerling nu nog niet laat zien maar die wel zou kunnen laten zien en die bij het groene gedrag horen. Zo wordt inzichtelijk gemaakt welk gedrag in een lastige situatie als oké of niet oké gezien wordt. Hiermee heeft de leerling ook meerdere keuzemogelijkheden om voor groen gedrag te kiezen in een vervelende of lastige situatie. Dit groene gedrag zal eventueel extra geoefend worden.

5.1.5 Met groene bouwstenen een gele interventie maken:

Wanneer op basis van data bepaald wordt dat een leerling of een groepje leerlingen een gele interventie nodig heeft, kan door de ib-er samen met de leerkracht een interventie worden gebouwd met groene bouwstenen. Dit betekent dat aansluitend bij het groene basisniveau van PBS in de klas gedrag intensiever wordt aangeleerd, intensiever wordt bekrachtigd en beloond en dat consequenties op maat worden gegeven, passend bij het gedrag van de leerling(en) (zie beschrijving bijlage 7).

Voor ondersteuning kan de gedragsspecialist ingezet worden.

Voorafgaand aan de interventie vindt er een gesprek plaats tussen ouders, leerkracht, ib-er, (leerling) waarbij uitgelegd wordt wat de interventie groene bouwsteen inhoudt. Aan het einde van de interventie volgt er een gesprek met de ouders, leerling, leerkracht, (gedragsspecialist) en ib-er.

5.2 Het rode interventieniveau

Een rode interventie volgt na een gele interventie wanneer deze niet voldoende effect heeft gehad. Een rode interventie kan ook volgen wanneer de gedragsincidenten (meer dan 6 incidenten in een maand) dusdanig ernstig zijn dat direct (externe) hulp noodzakelijk is. Wanneer dit het geval is kunnen er ook gele interventies ingezet worden + onderstaande.

- De leerkracht vult, eventueel met IB-er, een ABC schema in om de functie van het probleemgedrag in kaart te brengen.

- Bovenstaande wordt vastgelegd in Parnassys. De interventie is gericht op het veranderen van de functie van het gedrag en het versterken van de sociale vaardigheden (een gele of rode interventie binnen SWPBS).
- Mogelijk wordt er een plan van aanpak gemaakt en/of een gedragsprotocol met daarbij mogelijke gevolgen, waaronder ook de mogelijkheid tot schorsen. I.B.-er en/of Gedragsspecialist kan dit maken of hierbij helpen.
- Bovenstaande wordt in een gesprek met ouders, leerling (midden/bovenbouw) en I.B.-er uitgelegd. Er wordt uitleg gegeven aan het Plan van Aanpak en/of gedragsprotocol. Ouders en leerling ondertekenen dit.
- Voorbeelden van rode interventies:
 - Inschakelen POBA, Platform voor Onderzoek, Begeleiding en Advies.
 - Doorverwijzen externe instanties (Team Jeugd, Doppa zorg, Agno zorg, Helios, Kindervangnetteam, etc.)
 - Inschakelen gedragsspecialist

5.2.1 Rode interventies binnen PBS

De rode interventies sluiten zoveel mogelijk aan bij het groene en gele niveau van PBS.

Beschrijving van de rode interventies:

5.2.2 Inschakelen POBA

Bovenschoolse hulp kan aangevraagd worden bij het POBA, waarbij een ambulant begeleider of een orthopedagoog/psycholoog begeleiding, tips, observaties uitvoert.

5.2.3 Doorverwijzen externe instanties

De school werkt nauw samen met diverse jeugdhulpverleningsinstantie bijv. Team Jeugd, Wijkkracht, Doppa zorg enz.

5.2.4 Inschakelen Gedragsspecialist

Intern is er een mogelijkheid om de gedragsspecialist in te schakelen.

6. Het monitoren van de sociale veiligheid van onze leerlingen

De sociale veiligheid van onze leerlingen volgen wij door jaarlijks de ZIEN-vragenlijst af te nemen in het najaar en in maart. Gedrag van de leerlingen wordt ook gemonitord door het bijhouden van de gedragsincidenten in IRIS Schoolklimaat. Van deze registratie wordt maandelijks een analyse gemaakt door de data-analisten van het PBS-team van onze school en het zorgteam. De analyse wordt besproken op de maandelijkse PBS-team bijeenkomst en er wordt direct een actieplan van gemaakt. School doet vanuit PBS tevens jaarlijks mee aan de veiligheidsmonitor van Praktikon. Zowel alle ouders, kinderen van groep 7 en 8 als personeel krijgen een oproep om deze monitor in te vullen.

Het monitoren van Pestpreventie SWPBS

Het pestpreventie programma van SWPBS voorziet ook in een veiligheidsmonitor. Dit is een instrument dat bedoeld is voor het evalueren van de pestpreventie en waarmee nagegaan kan worden hoe effectief deze is. Met deze informatie kan het programma waar nodig aangepast en verbeterd worden, zodat een zo effectief mogelijke interventie ontstaat.

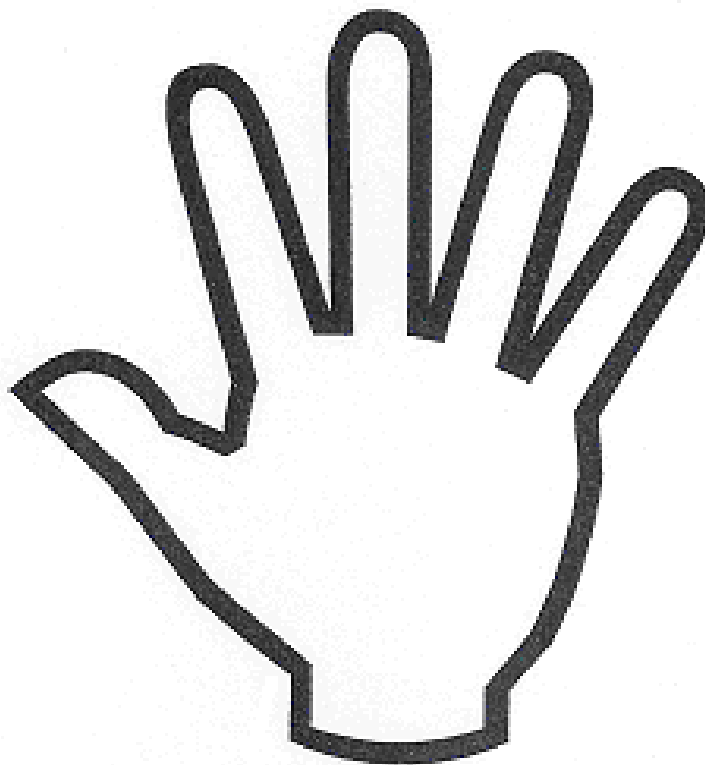
De bijbehorende vragenlijst zal een keer per jaar worden afgenomen. Tevens wordt voor SWPBS jaarlijks het benchmark of quality ingevuld door alle teamleden. Deze vragenlijst geeft jaarlijks inzicht in de stand van zaken rondom SWPBS in school en biedt aanleiding tot het stellen van de jaarlijkse doelen voor SWPBS in onze school.

7. Tot slot

Het blijft van groot belang dat wij, De Leemstee, samen met de ouders en de leerlingen blijven werken aan het optimaliseren van ons schoolbrede klimaat.

Binnen de gouden driehoek ouders-leerling-school dienen we allen eenzelfde doel: dat alle leerlingen zich veilig voelen op school en zich optimaal kunnen ontwikkelen, zowel thuis als op school tot sociaal competente persoonlijkheden.

STOPPEN MET ONGEWENST GEDRAG

STAPPENPLAN

STOPPEN MET ONGEWENST GEDRAG

Stappenplan voor leerling (en leerkracht): Stop! – Loop – Praat

	Stappenplan leerling	Stappenplan leerkracht
Stap 1	Stop!	
Stap 2	Loop sterk weg.	
Stap 3	Praat met de leerkracht:	1. Doorloop routine voor teamlid <u>bij melding</u> door een leerling van <u>ongewenst (pest)gedrag</u>. (zie het stop pesten kaartje van de pbs studiedag). 2. Neem actie na melding van ongewenst (pest)gedrag: gesprek met 'dader(s)'. (zie het stop pesten kaartje van de pbs studiedag) 3. Leerling vult 'oepsblad' in en krijgt een consequentie. 4. Leerkracht registreert incident in Iris. Leerkracht bewaart 'oepsblad' in de zorgmap en maakt korte notitie in Parnassys met als titel: oepsblad nr.1, enz. In de notitie zelf kun je verwijzen naar Iris. 5. Leerkracht gaat na drie 'oepsbladen' (dus drie registraties in Iris) in gesprek met ouders en leerling: zie hiervoor vervolg stappenplan.

Stappenplan voor leerkracht bij: ongewenst gedrag

(een leerling houdt zich niet aan de gedragsverwachting, bijv.: verstoort de les, rent door de hal, speelt op de parkeerplaats, enz.)

	Gedrag leerling	Stappenplan leerkracht
Stap 1	Leerling laat ongewenst gedrag zien	Leerkracht doorloopt reactieprocedure met leerling
Stap 2	Leerling kiest niet voor gewenst gedrag	1. Leerkracht geeft leerling de consequentie die is aangegeven in de reactieprocedure en leerling vult 'oepsblad' in. 2. Leerkracht registreert incident in Iris. Leerkracht bewaart 'oepsblad' in de zorgmap en maakt korte notitie in Parnassys met als titel: oepsblad nr. 1, enz. In de notitie zelf kun je verwijzen naar Iris. 3. Leerkracht gaat na drie 'oepsbladen' (dus drie registraties in Iris) in gesprek met ouders en leerling: zie hiervoor vervolg stappenplan.

Stappenplan: vervolg

Stap 4	- o Gesprek met leerling, ouders en leerkracht. - o Leerkracht herhaalt gedragslessen die van toepassing zijn en geeft reminders voor iedere vrije situatie de week volgend op het incident. <i>Wanneer ongewenst gedrag zich voor blijft doen dan volgen gele en/of rode interventie (zie achterkant)</i>
---------------	--

Consequenties bij ongewenst gedrag

Jonge kind (groep 1 t/m 3)	Oude kind (groep 4 t/m8)
Consequenties van klein naar groot Uit de kring/situatie (+ registratie) Andere opdracht (+ registratie) Time out (+registratie) Time out + ouders op gesprek (+ registratie)	Kleine consequenties Time out (afkoelen) Extra werk/ander werk Positieve strafregels Gesprek met kind
	Grote consequenties Nablijven en kind belt ouders (+ Oepsblad) Time out buiten de klas (+ Oepsblad) Verlies privilege/leuke activiteit (+ Oepsblad) <u>Uitzonderlijke consequentie</u> Contact met ouders en kind Verwijdering naar de directeur

Gele interventie

- Gele interventie: volgt na stap 4 en wanneer een leerling 3 (grote) gedragsincidenten heeft gehad binnen een maand of 6 incidenten gedurende een langere periode.
- De leerkracht vult een ABC schema in om de functie van het probleem gedrag in kaart te brengen.
- Vervolgens wordt er één van de volgende interventies gekozen:
 - Check in Check Out:
 - Zelfmanagement
 - Denk en doe blokkade
 - Met groene bouwstenen een gele interventie maken
 - Inschakelen gedragsspecialist
- Bovenstaande wordt vastgelegd in Parnassys. De interventie is gericht op het veranderen van de functie van het gedrag en het versterken van de sociale vaardigheden (een gele of rode interventie binnen SWPBS).
- Mogelijk wordt er een gedragsprotocol toegevoegd.
- Bovenstaande wordt in een gesprek met ouders, leerling (midden/bovenbouw) en I.B.-er uitgelegd. Er wordt uitleg gegeven over de gekozen aanpak en/of gedragsprotocol. Ouders en leerling ondertekenen dit.

Wanneer de interventie en/of gedragsprotocol niet voldoende blijkt dan volgt de rode interventie:

Rode interventie

- Rode interventie volgt na een gele interventie wanneer deze niet voldoende effect heeft gehad.
- Een rode interventie kan ook volgen wanneer de gedragsincidenten (meer dan 6 incidenten in een maand) dusdanig ernstig zijn dat direct (externe) hulp noodzakelijk is. Wanneer dit het geval is kunnen er ook gele interventies ingezet worden + onderstaande.
- De leerkracht vult, eventueel met IB-er, een ABC schema in om de functie van het probleemgedrag in kaart te brengen.
- Bovenstaande wordt vastgelegd in Parnassys. De interventie is gericht op het veranderen van de functie van het gedrag en het versterken van de sociale vaardigheden (een gele of rode interventie binnen SWPBS).
- Mogelijk wordt er een plan van aanpak gemaakt en/of een gedragsprotocol met daarbij mogelijke gevolgen, waaronder ook de mogelijkheid tot schorsen. I.B.-er en/of Gedragsspecialist kan dit maken of hierbij helpen.
- Bovenstaande wordt in een gesprek met ouders, leerling (midden/bovenbouw) en I.B.-er uitgelegd. Er wordt uitleg gegeven aan het Plan van Aanpak en/of gedragsprotocol. Ouders en leerling ondertekenen dit.
- Voorbeelden van rode interventies:
 - Inschakelen POBA
 - Doorverwijzen externe instanties (Team Jeugd, Doppa zorg, Agno zorg, Helios, Kindervangnetteam, etc.)
 - Inschakelen gedragsspecialist

Escalatieplan

Wanneer het gedrag van een leerling dusdanig ernstig is dat het nodig is dat een leerling uit de groep verwijderd dient te worden wordt er op de volgende manier gehandeld:

- De leerkracht laat een leerling uit de groep één van de volgende personen ophalen: directie / intern begeleider / gedragsspecialist / andere leerkracht die geen groep heeft / (wanneer er niemand ambulant is wordt de leerkracht van een naastliggende groep ingelicht.)
- Directie (of een andere ambulante leerkracht) haalt de betreffende leerling uit de groep en neemt deze mee naar een neutrale ruimte.
- Ouders worden altijd ingeschakeld.

Schorsing of verwijdering

Schorsingsgesprek met leerling, ouders, leerkracht, (I.B.-er) en directeur

Wanneer de gele en rode interventie niet voldoende opleveren en de veiligheid van de leerling, medeleerling en de leerkracht in het geding zijn kan er een schorsingsgesprek plaatsvinden met leerling, ouders, leerkracht, (IB-er) en directeur.

N.B.

Een voorval kan dusdanig ernstig zijn dat er besloten wordt sneller door de stappen te gaan.

Stop ongewenst gedrag - Oepsblad -

Naam:
Groep:
Datum:

Wie waren er bij betrokken? (naam + groep)
Wat gebeurde er? Wat is er mis gegaan?
Waar is het gebeurd?
Wanneer is het gebeurd?
Waar moet je in het vervolg aan denken?

Het stop met ongewenst gedrag blad is onderdeel van het stoppen ongewenst gedrag stappenplan voor leerlingen.
Dit blad wordt bewaard in de zorgmap.

Bijlage 2: Checklist groene basisinterventieniveau van PBS

Zijn de volgende dingen aanwezig	Ja	Nee	Opmerkingen
Kan de leerling de taak die verwacht wordt uitvoeren?(niet te moeilijk, te makkelijk of te saai?)			
Jouw verhouding naar de leerling is 4:1			
Je gebruikt neutrale, concrete opmerkingen: 'ik zag dat, ik merk dat',			
Je maakt per nieuwe situatie duidelijk welk gedrag je verwacht van leerlingen			
Je oefent gedragsverwachtingen die nog moeilijk zijn extra met leerlingen en/ of de hele groep			
Je geeft korte, concrete instructies (concreet taalgebruik)			
Je reageert alleen op leerlingen die een vinger op gestoken hebben			
Je negeert voor de beurt praters			
Je bekrachtigt voortdurend de leerlingen die gewenst gedrag vertonen			
Je minimaliseert de aandacht voor ongewenst gedrag: past actief negeren toe			
Je last regelmatig een energizer in tussen intensieve lesmomenten			
Je blijft uit een machtsstrijd: gebruik van woorden als: hoe dan ook, ik snap dat je... toch...			
Je corrigeert de leerling met de reactieprocedure			
Je geeft regelmatig een positief bericht naar ouders over de leerlingen			
Consequenties op ongewenst gedrag zijn duidelijk voor de leerlingen			
Je gebruikt regelmatig onverwacht beloningen om leerlingen extra te stimuleren bij het leren van gewenst gedrag			
Je hebt de stop-loop-praatroutine aangeleerd en herhaalt dit regelmatig en geeft de leerlingen kans het te oefenen			

Bijlage 3: Beknopte analyse: ABC

Omstandigheden <i>(Wat zou van invloed kunnen zijn, op school of thuis of elders?)</i>	Antecedent <i>(Aanleiding voor het gedrag)</i>	Probleemgedrag <i>(Wat doet de leerling dat ongepast is?)</i>	Gevolgen <i>(Wat gebeurt er direct na het incident?)</i>	Functie van het gedrag <i>(Wat wil de leerling ermee bereiken?)</i>
Conclusies:				

Functionele gedragsanalyse : toelichting ABC schema

Omstandigheden	Antecedent	Probleemgedrag	Gevolgen
Heeft de leerling eerder teleurstellingen gehad met betrekking tot: • mislukking • in verlegenheid brengen of belachelijk maken • afgewezen worden • verwonding • straf • anders Weten we of de leerling de taak naar tevredenheid kan volbrengen? Zijn er eerdere pogingen ondernomen om ongehoorzaamheid aan te pakken? Zijn er risico's buiten de klas, zoals: • problemen thuis • honger • middelenmisbruik • slaapgebrek • problemen met vervoer naar school • conflicten met leeftijdsgenoten • anders ?	Welke taak is opgedragen of welk verzoek is gedaan? Welke woorden zijn er door de teamleden gebruikt om het verzoek te doen? Wat zijn de vereiste vaardigheden voor de taak? Bezit de betrokken leerling de vereiste vaardigheden om de taak uit te voeren? Was de leerling "on-task" voorafgaand aan deze situatie waarin de vraag gesteld werd/ de taak opgedragen? Anders?	Wat doet de leerling / welk ongehoorzaam gedrag? Welk taalgebruik hanteert de leerling bij het niet gehoorzamen? Hoe vermijdt de leerling het verzoek of taak? Hoe ontsnapt de leerling aan het verzoek of de taak? Hoe voldoet de leerling niet aan de redelijke eisen van de taak? Wat doen de andere leerlingen in deze context dat acceptabel is? Anders?	Welke veranderingen vinden er plaats in de context als het ongehoorzame gedrag plaats vindt? Wat doet de docent onmiddellijk na het ongehoorzame gedrag? Welke consequenties zijn er gepresenteerd? Wat doen /zeggen andere leerlingen als de ongehoorzaamheid voorkomt? Worden andere volwassenen betrokken / in beeld gebracht? Stopt de instructie of de activiteit? Anders?

Bijlage 4: Handleiding CICO

Vooraf:

1. De leerkracht maakt een 0 meting; scoort enkele dagen een CICO dagkaart en bepaalt wat het haalbaar aantal punten (streefdoel) is voor de leerling om succeservaring te garanderen.
2. De leerkracht en CICO begeleider bespreken de inzet van het programma met ouders. Adviseren de ouders over hun reactie op het behalen van het doel en het niet-behalen van het doel.
3. De leerkracht bespreekt in een apart gesprekje met de leerling hoe de interventie werkt. In dit gesprek doet de leerkracht met de leerling rollenspelletjes, zodat de leerling oefent met het gedrag dat bij de interventie hoort: het inchecken bij de begeleider, het scoren per tijdseenheid, reactie op de score, meenemen van de kaart bij het uitchecken, eindscore vaststellen, kaart mee naar huis nemen, kaart mee terug naar school nemen.
Stelt samen met de leerling een lijst samen met beloningen als de leerling zijn doel behaalt. Stelt een haalbaar streefdoel vast met de leerling.

Check-In:

1. De leerling meldt zich uit zichzelf bij de leerkracht bij de start van de dag. De leerling neemt mee: map/ dagkaart
2. De leerkracht bespreekt:
 - de dagkaart: Heb je hem weer meegenomen? / Handtekening ouders?)
 - gesteldheid van de leerling: Hoe gaat het met je? / Heb je goed geslapen?
 - algemeenheden: Heb je nog iets leuks gedaan gisteren? etc.
 - kort de doelen van die dag: gedragsdoelen van de dagkaart van de leerling
 - bijzonderheden van die dag
 - dingen die gisteren niet zo goed gingen: reminders geven zodat het vandaag wel lukt
3. De leerling krijgt een nieuwe dagkaart. Deze gaat bovenop, in de map. De leerling gaat met zijn map naar zijn plek.
4. De leerkracht scoort op de dagkaart de hele dag, gedurende 4 momenten, de behaalde punten samen met de leerling a.h.v de volgende vragen:
 - Wat denk je zelf?
 - Hoe is het gegaan deze periode van de dag?
 - Waarom denk je dat er 0-1-2 punten behaald zijn?

Aantal te behalen punten:

- 0 heeft zich niet aan de gedragsverwachtingen gehouden
- 1 heeft zich soms niet aan gehouden maar zich wel hersteld
- 2 heeft zich gewenst gedragen (doelen behaald)

Check-out:

1. De leerling bespreekt de dagkaart kort na met de leerkracht. Krijgt handtekening erop en dagbeloning (punten/ muntjes voor de klas). De leerkracht
 - focust op wat goed ging
 - bespreekt kort waar moeilijkheden lagen
 - bespreekt doelen voor morgen
 - dagafsluiting: Wat ga je na school doen? / Veel plezier etc.

De leerkracht geeft de dagkaart/map mee met getekend dagrapport van die dag

Achteraf:

Wekelijks maakt de leerkracht een analyse op basis van de scores van de leerling: welke momenten gaan goed, welke momenten zijn moeilijk, welke acties erop gezet kunnen worden om deze momenten makkelijker te maken. De leerkracht bespreekt dit evt. met de leerling en samen wordt bepaald: doorgaan met de CICO, aanpassen of afbouwen. Ook kan besloten worden te stoppen met deze interventie als de leerling meerder dagen onvoldoende punten behaald heeft. Mogelijk is de interventie dan ongeschikt en moet een andere interventie worden ingezet.

Opbouw in het systeem:

Als bepaald is wat haalbaar is voor de leerling m.b.t. het aantal te behalen punten per dag, welk gewenst gedrag van de leerling verwacht kan worden en de CICO is opgestart, kan gedurende de eerste periode de volgende opbouw gehanteerd worden:

Verhogen van het aantal te behalen punten voor een beloning:

- Bv. van 75 % naar 80 %.

Na $\pm$ 5 dagen achtereen behalen van het gewenste percentage, kan het streefpercentage opgehoogd worden. Streven is om toe te werken naar een percentage van minimaal 80 %. Beloning volgt dagelijks, totdat de leerling gedurende een periode van vijf dagen achtereen de 80% (of hogere) score heeft behaald: dan wordt de frequentie van de beloning verminderd en langzaam afgebouwd van tweedaagse beloning naar weekbeloning.

Aanscherping van gedragsregels of de situatie waar het gewenste gedrag in zichtbaar moet zijn:

Situatieschets:

Een leerling raakt gefrustreerd als hij een rekensom niet snapt tijdens zelfstandig werken. Voorheen liet hij negatief aandacht-vragend gedrag zien. Hij riep de leerkracht, gooide zijn werk op de grond, weigerde nog verder te werken.

De basisaanpak van PBS gericht op de algemeen geldende afspraak ("je gaat verder met de volgende som") inclusief extra belonen op het laten zien van het gewenste gedrag, werkte onvoldoende. Daarom is samen met de leerling de afspraak opgesteld dat deze leerling een strip gaat lezen als hij vastloopt in de rekenstof. De leerkracht komt op een gepland moment bij hem om hem verder te helpen in de leerstof.

Het lukt deze leerling om zich 2 weken aan deze afspraak te houden. Een verschuiving van de afspraak richting het aanleren van gewenst gedrag dat geldt binnen de basisaanpak kan nu plaatsvinden.

Bijvoorbeeld:

- 1) Als ik niet verder kan met mijn taak, ga ik een strip lezen
- 2) Als ik niet verder kan met mijn taak, maak ik sommen met Piccolo
- 3) Als ik niet verder kan met mijn taak, maak ik de volgende som.

Afbouwen van de CICO: Overgang naar een systeem van zelfmanagement

Als de leerling 3-4 weken lang een score van $> 80\%$ haalt, vindt de overgang plaats naar een systeem van zelfmanagement. Zo wordt afhankelijkheid van het beloningssysteem voorkomen en wordt het zelfsturende gedrag van de leerling bevorderd. Om deze reden wordt het CICO systeem ook niet langer dan $\pm 10-12$ weken ingezet.

De leerling scoort zijn / haar eigen gedrag, bijvoorbeeld:

- Aantal te halen punten per dag blijft gelijk, maar de leerling scoort zichzelf. Op een apart blad scoort ook de leerkracht de leerling. De leerkracht en de leerling vergelijken op geplande momenten de scores.

- Extra toevoeging: “bonuspunt ” is te verdienen als de score van de leerling en de leerkracht gelijk is (dit bevordert het kritisch en eerlijk scoren van de leerling)

De overgang van de manier van aandacht geven, bijvoorbeeld:

- Geplande aandacht met punten scoren en bespreken voor de kleine pauze, voor de grote pauze, na de pauze en einde van de dag ($\pm 4 \times p.$ dag). Overige momenten door complimenten te geven ondersteund met een PBS – beloning ($\pm 3 \times p.$ dag)
- Geplande aandacht na ieder vak door complimenten + PBS –beloning en aan het eind van de ochtend en aan het eind van de dag punten te kleuren ($2 \times$ per dag)
- Geplande aandacht gedurende de dag met complimenten + PBS – beloning en aan het eind van de dag punten scoren ($1 \times$ per dag)

Afsluiten van de CICO

De periode van de CICO interventie wordt afgesloten met een gesprek, waarbij leerling, leerkracht en ouders aanwezig zijn. In dit gesprek wordt het succes gevierd en wordt benoemd dat de leerling zijn eigen gedrag kan aansturen.

De leerkracht zorgt ervoor dat deze leerlingen minimaal **4 expliciete** positieve aandachtsmomenten per dag houdt. Echter volgens het systeem van het basisarrangement. D.w.z. complimenten ondersteund met PBS – kaartjes.

De CICO dagkaart is voor de onder en midden/bovenbouw ontwikkeld.

Tevens kan de kaart gepersonaliseerd worden door er een plaatje van een favoriet dier/hobby o.i.d. op te zetten in overleg met de leerling.

Bijlage 5: Dagkaart CICO

DAGKAART CICO

Naam: _____

Dag/datum: _____

Leerkracht: Indicatie JA (2), beetje (1), Nee (0)

De leerling besteedt aandacht aan de volgende doelen:

Doelen	8.45-10.00	10.00-11.30	11.30-12.45	12.45-14.00
Is respectvol	2 1 0	2 1 0	2 1 0	2 1 0
Is verantwoordelijk	2 1 0	2 1 0	2 1 0	2 1 0
Gedraagt zich veilig	2 1 0	2 1 0	2 1 0	2 1 0
PUNTENTOTAAL				
LEERKRACHT INITIAAL				

Dagelijks doel /24

Score van vandaag /24

Handtekening leerkracht:

Handtekening ouders:

Weekkaart CICO

Doel:.....

	t/m de eerste pauze	t/m de tweede pauze	t/m einde van de dag
Maandag			
Dinsdag			
Woensdag			
Donderdag			
Vrijdag			

Doel = smileys

Doel behaald: ja/nee

DAGKAART CICO

Naam: _____

Dag/datum: _____

Leerkracht: Indicatie JA (2), beetje (1), Nee (0)

De leerling besteedt aandacht aan de volgende doelen:

Doelen
Is respectvol
Is verantwoordelijk
Houd handen en voeten bij zichzelf
.....
.....

Mijn gedrag van 8.45- 10.00 was:

 		0
---	---	---

Mijn gedrag van 10.00-11.30 was:

 		0
---	---	---

Mijn gedrag van 11.30-12.45 was:

 		0
---	---	---

Mijn gedrag van 12.45-14.00 was:

 		0
---	---	---

Totaal aantal punten van de dag: _____ van 8

Doel = ... smileys

Doel behaald: ja/ nee

Handtekening school:

Handtekening ouders/verzorgers:

Bijlage 6: Zelfmanagement:

Het opzetten en ontwikkelen van een routine voor zelfmanagement

De belangrijkste stappen hierin zijn de volgende:

- Bepaal welke gedraging veranderd moeten worden (je kunt zelf beslissen of er met de leerling over praten).
- Bepaal een alternatieve gedraging ter vervanging of uitdoving van het gedrag dat veranderd moet worden. Bijvoorbeeld: een vinger opsteken vervangt door de les heen praten; op de stoel blijven zitten laat het steeds van de stoel opstaan verdwijnen.
- Leer de leerling om de gedraging te monitoren. (Dus geef een reden voor het veranderen van de gedraging, geef voorbeelden van hoe het wel en hoe het niet moet, gebruik een rollenspel.)
- Bepaal een manier om de gedraging(en) te noteren en laat de leerling zien hoe hij of zij die gebruikt.
- Begeleid de leerling in het begin bij het monitoren en het noteren van het eigen gedrag. Als je ziet dat de leerling het verkeerde gedrag vertoont, wacht dan even en herinner hem of haar er dan aan om het op de afgesproken wijze te noteren. Zo gauw de leerling dat uit zichzelf en correct doet, complimenteer hem of haar er dan mee.
- Stel een criterium vast voor wanneer er een beloning volgt en leer de leerling hoe hij of zij in de gaten kan houden of er vooruitgang wordt geboekt. Negen van de tien keer blijven zitten volgens het twee-minutensysteem zou vijf minuten extra pauze kunnen opleveren.
- Je kunt zelf bepalen of je wilt dat de leerling zichzelf een beloning geeft of erom moet vragen als aan het criterium is voldaan. Op de formulieren voor zelfmanagement hierna is ruimte opengelaten voor een handtekening van een ouder of verzorger.

Zelfmanagement: de 4 aspecten:

1. Het eigen gedrag monitoren
 - Onderscheid maken tussen goed en niet goed omgaan met eigen mogelijkheden
 - Door externe hint (van de leerkracht) of innerlijke gebeurtenis (eigen gedachte) gewezen op eigen gedrag
2. Het eigen gedrag noteren
 - Omschrijf een bepaalde gedraging
 - Stel vast of die gedraging heeft plaatsgevonden
 - Noteer het gedrag zo gauw het zich voor heeft gedaan
 - op een kaartje of vel papier of in een agenda
 - met behulp van een teller
 - indien van toepassing: schrijf de tijd op die de gedraging in beslag neemt

		5 min.	5 min.	5 min.
Aan het werk				
Niet aan het werk				

3. Het eigen gedrag evalueren: Hoe deed ik dat?
 - De leerling zet zijn of haar gedrag af tegen een bepaald criterium
 - De leerling bepaalt of het gedrag correct is geweest of niet
4. Het eigen gedrag bekrachtigen: Wat gebeurt er als ik het gedaan heb?
 - De leerling geeft zichzelf fiches of muntjes als een taak of opdracht voltooid is.

- De leerling analyseert zelf zijn/haar gedrag en bepaalt zelf de gevolgen.
- De leerling complimenteert zichzelf.
- De leerling vraagt de leerkracht om feedback.
- Tastbare/materiële bekrachtiger
- Een aan zichzelf gegeven compliment
- Mag stap zetten naar volgende bezigheid
- Zelfcorrectie

Zelfmanagement: zelfinstructie: Gebruik van taal, direct of indirect, om een gedrag of reeks gedragingen uit te lokken

- De leerling moet nu in staat zijn om
 - Het eigen gedrag te monitoren
 - Het eigen gedrag te beoordelen
 - De juiste omstandigheden/het juiste moment voor de instructie te bepalen
 - De zelfinstructie uit te voeren
 - Het eigen gedrag te evalueren

Voorbeeld 1: zelfmanagementkaart:

Naam leerling:

datum:

1. **Respect:** tijdens het zelfstandig werken let ik alleen op mezelf
2. **Verantwoordelijkheid:** ik heb mijn werk af tijdens zelfstandig werken

tijd	Zelfstandig werken Alleen op mezelf letten	Zelfstandig werken Werk is af
Voor de pauze		
Na de pauze		
middag		

Positieve opmerking leerkracht:

Voorbeeld 2: zelfmanagementkaart:

Naam leerling:

Datum:

Gedragsdoel:

Problemen oplossen zonder boos te worden

Laat de leerling eerst zijn/haar gedraging aankruisen. Parafeer als je het ermee eens bent.

Omschrijf probleem			Paraaf leerkracht
Ik weet wat ik nodig heb	ja/nee	ja/nee	
Ik noem verschillende oplossingen	ja/nee	ja/nee	
Ik kies een oplossing	ja/nee	ja/nee	
Ik evalueer de gekozen oplossing • Hoe voel ik me erbij? • Hoe voelen anderen zich?	ja/nee	ja/nee	
Werkte de gekozen oplossing?	ja/nee	ja/nee	
Totaal voor doel	/5	/5	/5

Beloning:

Handtekening ouder/verzorger:

Datum:

Bijlage 7: Met groene PBS-bouwstenen een gele of rode interventie inzetten

Situatie	
Ongewenst gedrag	
Functie van het gedrag (hypothese)	
Doelgedrag	
Wat gaan we preventief doen om het ongewenste gedrag van de leerling te voorkomen (bv fysieke inrichting klas)?	

Wat zijn heldere gedragsverwachtingen die specifiek gelden voor deze leerling in de situatie waar het om gaat? Wat willen we zien en horen?	
Hoe gaan we die gedragsverwachtingen actief aanleren? Wie is daarbij betrokken en hoe gaan we de betrokkenen voorbereiden op succes?	
Hoe ziet het systeem van positieve bekrachtiging er uit waarmee we het gewenste gedrag gaan bekrachtigen? Wie legt het aan het kind uit, wanneer en hoe gebeurt dat?	
Wat gaan we inzetten om aandacht voor ongewenst gedrag minimaal te houden?	
Welke consequenties zetten we in als het kind zich niet aan de gedragsverwachtingen houdt?	
Hoe gaan we meten of deze 'rode' op maat PBS-interventie goed wordt toegepast en effectief is? En wanneer evalueren we dit?	

Bijlage 8: De steungroep aanpak

Stappen:

1. Gebruik het eigen beeld van het slachtoffer om omstanders, pesters en vrienden te identificeren:

- de leerkracht (of een ander teamlid) heeft een gesprek met het slachtoffer (de gepeste leerling). Hierbij richt de leerkracht zich met name op het soort gebeurtenissen dat plaats vinden en niet een specifiek incident.
- het slachtoffer mag praten over alles wat hij/ zij nuttig vindt
- de leerkracht heeft een niet beoordelende neutrale houding
- de leerkracht legt uit dat de pesters niet gestraft gaan worden, dus er zullen geen repercussies zijn naar het slachtoffer toe vanuit de pesters
- de leerkracht vertelt dat hij hulp gaat vragen aan de groep.
- 'over een week hebben wij weer een gesprek', vertel mij dan wat er veranderd is?

Identificeer:

- wie zijn de meest bedreigende personen, de pesters?
- wie staan erbij en kijken ernaar?
- Wie zijn er nu al ondersteunend? En als die er niet zijn; wie zie je als vrienden of wie zou je als vrienden willen hebben?
- Is er nog iets dat je me vertellen wil?

2. Maak een supportgroep van vijf tot acht leerlingen uit de combinatie van toeschouwers én pesters én potentiële vrienden. Het slachtoffer is hier niet bij. Alle belangrijke pesters zitten er zeker wel in:

- Gebruik zelf niet het woord pesten!
- Stel de groep gerust: ze zitten er niet omdat ze iets verkeerd hebben gedaan, ze zijn gekozen om dat elk van hen in staat is om te helpen!
- 'Ik heb jullie hulp nodig, leerling X voelt zich erg ongelukkig.'

3. Empathie/ medeleven met het slachtoffer versterken (geen medelijden!)

- niet praten over de gevoelens van het slachtoffer, wel praten over hun eigen gevoelens; was jij wel eens ongelukkig op school?
- conclusie X moet zich vaak zo voelen.

4. Uitleg dat niemand hier op school zich ongelukkig zou mogen voelen en omdat zij X beter kennen dan wie ook weten zij waarschijnlijk het beste waarom en wanneer X ongelukkig is (dan komt er meestal vanzelf informatie)

- namen noemen is niet nodig, houd het vrij van oordelen

5. Wat te doen?

- Is er iets wat jij zou kunnen doen. Een klein dingetje?
- Geef complimenten!
- Negeer sentimenten
- Het gaat niet om wat er wordt voorgesteld, maar het gaat erom dat het een plan van de groep wordt!
- Als er weinig voorstellen komen dan onderzoek je eventueel een bepaalde situatie meer in detail
- Ze hoeven niet iets te beloven en krijgen ook geen opdrachten mee
- Wel wordt verteld dat ze in de vervolgspraak alles kunnen vertellen wat hun gelukt is om te doen: verantwoordelijkheid leg je daardoor bij de groep!
- Vervolgspraak maken

6. Vervolggesprek is een terugblik. Eerst met het slachtoffer (vijf minuten)

- Hoe gaan de zaken nu? Geef complimenten voor elk succesje.
- Afspraak voor vervolgspraak (of open laten)

6. Terugkijken met de groep:

- o Hoe gaan de zaken? Complimenten geven voor hun hulp. Is X nu gelukkiger? Doorvragen naar hun invloed hierop. Vraag niet naar de suggesties van de vorige week! Vragen als:
 - o Wat heb jij gedaan om daarbij te helpen om X gelukkiger te maken?
 - o Hoe kun je dat merken?
 - o Hoe kun je dat weten?
 - o Hoe deed je dat?
 - o Hoe lukte je dat?
- Bedanken voor hun hulp
- Vraag of ze zo nodig nog een week willen helpen
- Regel een vervolgspraak of laat dit open

8. Geef zowel de supportgroep als het slachtoffer een beloning. Dit laat je van tevoren weten. Bijvoorbeeld:

- een kaartje aan de ouders
- een certificaat
- iets kleins

Na elk gesprek is het goed even met ouders te overleggen of zij veranderingen zien. Dit bevordert de goede verstandhouding met ouders en school

Bij de steungroepaanpak hanteert de leerkracht of degene die de gesprekken doet een emotioneel objectief neutrale houding naar alle betrokkenen.

De steungroepaanpak is geschikt voor alle soorten pestsituaties van licht tot zeer ernstig. Behalve wanneer er sprake is van seksuele intimidatie of seksueel geweld.

De steungroep aanpak:

Uitgangspunten

Er wordt oplossingsgericht gewerkt. Er wordt geen aandacht geschonken aan negatief gedrag. Gedurende de hele interventie worden er geen veronderstellingen gedaan over wat er gebeurd is.

Organisatie

-Een gespreksleider: een teamlid dat ervaren is in het begeleiden van de supportgroep en oplossingsgericht werken. dit kan een leerkracht zijn , maar ook een ander teamlid zijn. Degene die de interventie begeleidt is ook degene die alle gesprekken voert. (Zie werkwijze bijlage 8).

Ouders betrekken als partners

Ouders wordt uitgenodigd voor een gesprek waarin hun verteld wordt dat een groepje kinderen gevraagd zal worden om te helpen een einde te maken aan het pesten en dat er in dat groepje zowel vriendjes kunnen zitten als kinderen met wie het kind het juist moeilijk heeft.

Werken aan het verstevigen van het groene basisklimaat van de groep:

Naast de supportgroep aanpak wordt voor de groep met de leerkracht(en) en de onderwijskundig begeleider samen een plan opgesteld voor het verstevigen van het

groepsklimaat. Dagelijks schalen en activiteiten gericht op de positieve sociale groepsnormen vergroten het effect van de supportgroepaanpak

Bijlage 9: Uitgebreide GFA

Vragenlijst functionele gedragsbeoordeling t.b.v. gedragsplan

Naam leerling: _____ Groep: _____
Ingevuld door: _____ Datum: _____

1. Beschrijving leerling

Wat zijn zijn/haar sterke punten (leren, artistiek, persoonlijk enzovoort)?

Wat doet hij/zij graag (lezen, gitaar spelen, tekenen, puzzels maken, skateboarden, computeren enzovoort)?

Wie vindt hij/zij aardig (bijvoorbeeld klasgenootje, bepaalde leerkracht)?

Waar houdt hij/zij van (bijvoorbeeld eten/drinken)?

Hoe is de thuissituatie?

2. Huidig niveau van functioneren

Op welke leergebieden doet hij/zij het goed?

Welke vakken vindt hij/zij juist moeilijk?

Hoe wordt hij/zij op die terreinen extra geholpen?

Waar heeft hij/zij problemen (schoolplein, klaslokaal, voor of na school, welke momenten/lessen, enzovoort)?

Wat voor type sociale of gedragsproblemen heeft hij/zij?

3. Beschrijving van de problemen

Waaruit bestaat het probleemgedrag (bijvoorbeeld slaan, terugtrekken, weglopen)?

Waar doet het probleemgedrag zich voor (schoolplein, klaslokaal, voor of na school op straat enzovoort)?

Wie is er gewoonlijk in de buurt als het probleemgedrag zich voordoet (bijvoorbeeld leerkracht, leeftijdgenoten)?

Op welke tijd van de dag doet het probleemgedrag zich voor?

4. Wat gebeurt er gewoonlijk als hij/zij probleemgedrag vertoont?

5. Hoe vaak doet het probleemgedrag zich voor?

Op grond van voldoende specifieke informatie over de leerling kan een samenvatting worden gemaakt die antwoord geeft op de volgende vragen.

Er kunnen zich thuis of onderweg naar school gebeurtenissen voordoen die later op de dag invloed hebben op het gedrag van de leerling.

Hoe is de situatie thuis en/of onderweg naar school? Denk aan ruzie met gezinsleden, slaapgebrek, medicijngebruik en dergelijke.

Is er iets aanwijsbaars dat het probleemgedrag van de leerling in gang zet, bijvoorbeeld een opdracht of verzoek van de leerkracht of de aanwezigheid van een bepaalde persoon?

Waaruit bestaat het probleemgedrag precies (tegenspreken, huilen, weglopen enzovoort)?

Wat gebeurt er gewoonlijk na het probleemgedrag (bijvoorbeeld. wordt naar de directeur gestuurd, krijgt een time-out, ouders worden gebeld)?

Waarom vertoont hij/zij naar jouw idee ongewenst gedrag: functie van gedrag? (bijvoorbeeld om aandacht te krijgen, om de situatie te kunnen beheersen, om een opdracht niet uit te hoeven voeren)

Samenvattende uitspraak: ABC

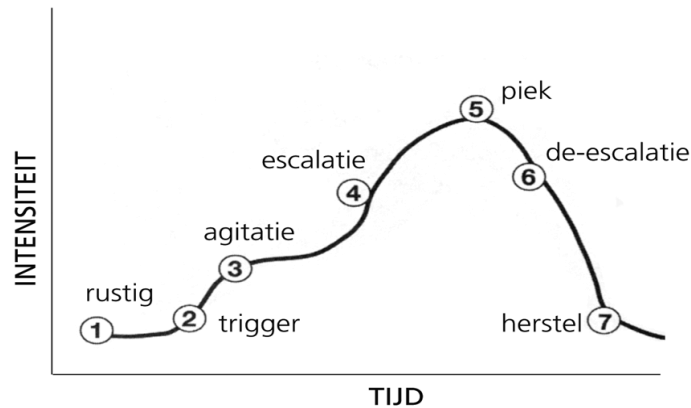
Omstandigheden (Wat zou van invloed kunnen zijn, op school of thuis of elders?)	Antecedent (A) (Aanleiding voor het gedrag)	Probleemgedrag (B) (Wat doet de leerling dat ongepast is?)	Gevolgen (C) (Wat gebeurt er direct na het incident?)	Functie van het gedrag (Wat wil de leerling ermee bereiken?)

Bijlage 10: escalatieplan

Analyse individuele escalatie leerling

Om goed zicht te krijgen op escalierend gedrag van leerlingen, is het zinvol een individuele analyse te maken waarbij het gedrag van de leerling wordt beschreven per stadium, de mogelijke triggers worden benoemd, handelingen die de leerkracht kan uitvoeren om escalierend gedrag te voorkomen en handelingen die in het moment uitgevoerd kunnen worden.

Naam leerling:

Stadium 1: Rust

Beschrijving gedrag van de leerling	Mogelijke triggers	Preventieve handelingen	Handelingen in het moment
			

Stadium 2 en 3: Triggers en agitatie

Beschrijving gedrag van de leerling	Mogelijke triggers	Preventieve handelingen	Handelingen in het moment
			

--	--	--	--

Stadium 4: Escalatie

Beschrijving gedrag van de leerling	Mogelijke triggers	Preventieve handelingen	Handelingen in het moment
			

Stadium 5: Piek

Beschrijving gedrag van de leerling	Mogelijke triggers	Preventieve handelingen	Handelingen in het moment
			

Stadium 6 en 7: De-escalatie en herstel

Beschrijving gedrag van de leerling	Mogelijke triggers	Preventieve handelingen	Handelingen in het moment
			